

Nastava Povijesti u Arheološkom muzeju u Zagrebu

Rad daje prikaz na koji način novi kurikulum nastave Povijesti uključuje posjetu Arheološkom muzeju u Zagrebu kroz stručna vodstva, radionice i predavanja. Kako kurikulum propisuje posjetu baštinskim ustanovama poput muzeja, kao i arheološkim parkovima, dolazi se do pitanja može li se takva posjeta poistovjetiti s nastavom na terenu ili izvanučioničkom nastavom. U kojoj mjeri nastavnici povijesti vide dobrobiti posjeta Arheološkom muzeju u Zagrebu za svoje učenike? Temeljem upitnika koja su rađena s nastavnicima povijesti, rad će ponuditi nekoliko rješenja na ova i slična pitanja.

Ključne riječi: nastava povijesti, nastavni kurikulum, izvanučionička nastava, suradnja muzeja i škola

1. Uvod

Učionica nije jedino mjesto učenja. Važno obrazovno ili edukacijsko okruženje su i muzeji koji nude značajan potencijal. Zbirke izložene u muzejima pružaju učenicima opipljivu povezanost s vremenom, mjestom, događajima ili ljudima i omogućuju im doživjeti razvoj ljudske povijesti i kulturne baštine. Učenje u muzejima pomaže učenicima razumjeti povijesnu vrijednost predmeta, poštivati različite kulture i razumjeti multikulturalizam. Istraživanje muzeja pruža učenicima mogućnost da se aktivno uključe u proces stjecanja znanja i izražavanja misli i emocija. Učinkovita potreba za muzejom dovodi do raznovrsnih načina učenja, razvijanja vještina kritičkog mišljenja i stjecanja vještina cjeloživotnog učenja. Kvalitetno učenje izvan učionice daje dodanu vrijednost učenju u učionici. To može dovesti do dubljeg razumijevanja koncepta učenja predmetne nastave koje je često teško učinkovito kroz korištenje nastavnih metoda. Brojne aktivnosti mogu se provoditi u izvanučioničkoj nastavi poput posjeta arheološkim nalazištima, muzejima, spomenicima te prirodi.

Već je dugi niz godina Arheološki muzej u Zagrebu destinacija mnogih učeničkih ekskurzija, izvanučioničkih nastava pa i održavanja redovne nastave, posebno petih razreda osnovne škole i prvih razreda srednjih škola (strukovnih i gimnazija)¹. To je posebno vidljivo od 2003. kada Muzej dobiva novi stalni postav za svoju

1 U daljnjem tekstu navodit će se kao peti i prvi razredi.

Pretpovijesnu i Egipatsku zbirku te kasnije Antičku zbirku i 2016., Srednjovjekovnu zbirku. U školskoj godini 2019./2020. Ministarstvo znanosti i obrazovanja donosi novi Nacionalni kurikulum, a s time i Odluku o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. U njemu se preporučuje da se nastava povijesti održava u specijaliziranoj učionici, školskoj knjižnici, a izvan škole u baštinskim ustanovama (muzejima, arhivima, galerijama, knjižnicama i sl.), na različitim arheološkim i drugim lokalitetima u sklopu terenske nastave, školskih izleta i ekskurzija². Ovo je jedina rečenica u cijelom kurikulumu u kojoj se spominju posjeti muzejima, no možda i dovoljna mnogim nastavnicima povijesti da Arheološki muzej u Zagrebu (u daljnjem tekstu: Muzej) uključe u svoj nastavni plan i program. Upravo je to nagnalo autoricu rada da bolje prouči kurikulum nastave povijest, a time i nastavnički vid posjete Muzeju. Temeljem toga autorica vrši istraživanje u vremenu između 24. veljače i 7. ožujka 2020. među nastavnicima osnovnih i srednjih škola na temu posjete Muzeju, suradnje Muzeja i škole, pripreme učenika na posjetu i evaluacije nakon posjete. Prije svega kratko će se sumirati nastavni kurikulum i objasniti na koji je način Muzej važna postaja učenika petih i prvih razreda, kako (Muzej) ispunjava sve uvjete strukturno - organizacijskog područja predmetnog kurikuluma/domene te time može biti i mjesto održavanja nastave.

2. Kurikulum za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj³

Muzej i obrazovanje dva su usko povezana koncepta⁴. Na sreću, obrazovanje u muzeju kroz predstavljene predmete nije samo za odrasle, već i za djecu i mlade, koja su korijen društva. Stoga, ako društvo nije dobro obrazovano i informirano o svojoj kulturnoj baštini i povijesti, posljedice mogu biti katastrofalne. Škola nije jedino mjesto gdje se djeca i mladi mogu obrazovati, za takvu ulogu muzej je odličan alternativni izbor.⁵ Arheologija na jedinstven način oživljava prošlost. Ujedno je interdisciplinarna kombinacija filologije, povijesti, geografije, znanosti, matematike, jezika i umjetnosti. Može pomoći boljem razumijevanju koncepta vremena, kojeg je za većinu ljudi, a posebno kod djece, vrlo teško razviti.⁶ Kurikulum navodi nekoliko glavnih komponenti: Svrha i opis predmeta, Odgojno - obrazovni ciljevi učenja i poučavanja, Struktura - organizacijsko područje predmetnog kurikuluma/domene te način raspisa nastavnog plana i programa. Organiziran je u pet domena: društvo,

2 Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 27/2019, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html

3 U daljnjem tekstu navodit će se samo kao Kurikulum

4 Keding-Olofsson, Ulla. *Preface*. U: T.H. Hansen, K. E. Andersen i P. Vestergaard (eds), *Museum Education*, Danish-ICOM/CECA, Copenhagen, 1982, 3.

5 Paraskevi-Athanasia Papadimitriou, *Educational Programs in Archaeological Museums*: (MA Thesis, University of Leiden, Faculty of Archaeology, 2012.): 8.

6 Ibid.

ekonomija, znanost i tehnologija, politika te filozofsko-religijsko-kulturno područje, a kratkim opisom pokazat će se kako spomenute domene mogu biti zastupljene u nastavi koja se može održavati Muzeju.

2.1. Društvo

Kurikulum navodi kako proučavanjem različitih društava učenici dolaze do njihovog dubljeg razumijevanja kao i prihvaćanja vrijednosti ljudskog dostojanstva. Učenici se upoznaju s obiteljskim strukturama, muško-ženskim ulogama, ulogom djece, položajima različitih društvenih skupina.⁷ Kroz stalni postav Pretpovijesne zbirke učenici mogu upoznati migracije zajednica poput kostolačke, badenske i vučedolske kulture, međusobnu komunikaciju kroz trgovinu i razmjenu, prihvaćajući utjecaje u materijalnoj kulturi sve dok potonja ne zbací prethodnu i preuzima njezin teritorij. Na primjerima kneževskih grobova mlađeg brončanog i starijeg željeznog doba učenici uče o položajima različitih skupina u društvu i razvoju hijerarhije. U stalnom postavu Srednjovjekovne zbirke na primjerima kneževskih grobova avarodobnog društva uče o strukturama društva, muškim i ženskim ulogama u društvu, kao i ulogama djece tog doba.

2.2. Ekonomija

U sklopu ekonomske povijesti učenici upoznaju važnost ekonomskih postignuća koja utječu na kvalitetu života i strukturiranje društva, uključujući utjecaj ekonomije na cjelinu povijesnog razvoja.⁸ Unutar stalnog postava može se naučiti gradivo iz nastave povijesti o trgovini i razmjeni dobara, razvoju ekonomske svijesti, razvoju novca. Detaljno se može proučiti razvoj ekonomije u određenom razdoblju prošlosti, još detaljnije u određenom društvu i kulturi jednog razdoblja. Kao primjer može se navesti razvoj monetizacije od najranijih vremena do trgovinskih odnosa majstora ljevača brončanog doba ili pak djelovanje sisačke kovnice rimskog carskog novca.

2.3. Znanost i tehnologija

Učenici uče kako je čovjek tragao za unaprjeđivanjem načina života i rada, od proizvodnje hrane, transporta robe, do povećanja ekonomske sigurnosti, poboljšanja zdravlja i rasta dobrobiti pojedinaca i različitih društvenih skupina.⁹ Ova domena može se u Muzeju obraditi kroz različita razdoblja spominjući neolitičku revoluciju, izum kotača, izum prve umjetne kovine – bronce, te svakako spominjući još jedan revolucionarni izum – pismo. Muzej čuva glinene pločice s klinastim pismom kao i brojne natpise na svim egipatskim pismima.

7 Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet povijesti za osnovne škole i gimnazija u RH narodne novine 27/2019., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html

8 Ibid.

9 Ibid.

2.4. Politika

Učenici se upoznaju s procesom izgradnje vlasti i državnih institucija, nastojanjima pojedinaca i skupina da preuzmu i zadrže moć nad drugima, borbom za postizanje i očuvanje temeljnih ljudskih prava.¹⁰ Antička zbirka bogata je fundusom iz rimskog vremena svjedočeći o romanizaciji i urbanizaciji prostora kontinentalnog dijela Hrvatske. Na primjeru osvajanja Segestike i stvaranja Siscije učenici mogu naučiti o procesu izgradnje rimske vlasti na hrvatskim prostorima i na koji se način vlast zadržala sve do pada Zapadnog Rimskog Carstva.

2.5. Filozofsko-religijsko-kulturno područje

Upoznavanjem filozofije, religije i umjetnosti učenici uče kako su ideje, vjerovanja i vrijednosti duboko utjecale na ljudsko djelovanje tijekom povijesti.¹¹ Ovo područje u Muzeju može se učiti kroz raznovrsni arheološki materijal i priče poput one o kultu Velike majke, ili tzv. „Vučedolske golubice“, kultu močvarnih ptica ili priči o jantaru.

Kao što se može primijetiti, sve domene Kurikuluma zastupljene su u postavu Arheološkog muzeja u Zagrebu te se nastava povijesti za učenike petih i prvih razreda može tamo održavati. Uz navedene domene, u Muzeju su zastupljeni i svi tehnički koncepti nastave povijesti iz Kurikuluma, no u ovom radu oni se neće spominjati.

3. Suradnja Arheološkog muzeja u Zagrebu i škola kroz nastavu Povijesti

Autorica ovog rada provela je istraživanje među nastavnicima i učiteljima osnovnih i srednjih škola u vremenu između 24. veljače i 7. ožujka 2020. Ciljevi istraživanja bili su prikupiti informacije i saznanja: na koji način nastavnici vide građu Muzeja, na koji način nastavnici predstavljaju Muzej svojim učenicima, na koji način pripremaju svoje učenike na dolazak u Muzej, te je li posjeta Muzeju nastavni sat povijesti, izvanučionička nastava, ili nešto drugo. Osmišljena je anketa, sastavljena putem računalne aplikacije www.1ka.si, koja kumulativno prikuplja sve potrebne podatke.

Od ukupno 22 anketna pitanja, na 21 pitanje bilo je obvezno odgovoriti, od toga je 5 pitanja imalo mogućnost više odgovora, a 4 pitanja dodatno su se otvarala samo ako je ispitanik dao određeni odgovor. Zadnje pitanje bilo je opcionalno na koje je ispitanik mogao podijeliti svoje mišljenje, dati kritiku, prijedlog, pohvalu. Pitanja su podijeljena u tri skupine: Posjeta Arheološkom muzeju u Zagrebu (7 pitanja), Suradnja Arheološkog muzeja u Zagrebu i škola (8 pitanja), Priprema i evaluacija (6 pitanja) i zadnje opcionalno pitanje. Rezultati istraživanja predstaviti će se opisno i u tablicama. Mrežna poveznica na anketu poslana je na 123 elektroničke adrese nastavnika i učitelja¹² svih županija koji su od početka školske godine 2019./2020. na bilo koji način surađivali s Arheološkim muzejom u Zagrebu. Od 123 osobe, poveznicu je otvorilo njih 54, a odgovorilo ukupno 35 ispitanika.

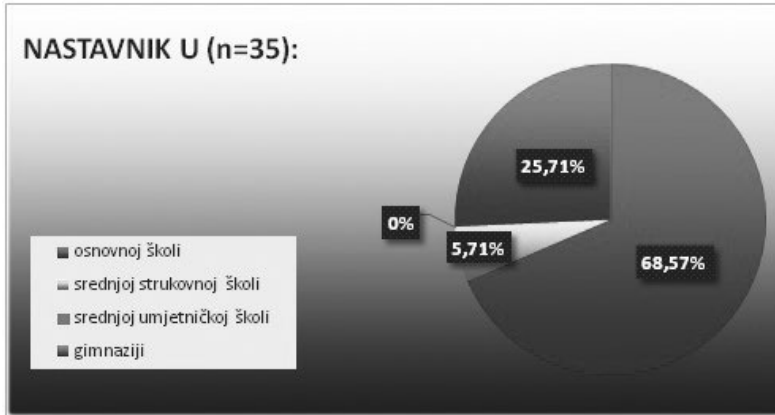
¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² U daljnjem tekstu koristit će se izraz ispitanik/ispitanici.

3.1. Posjeta Arheološkom muzeju u Zagrebu

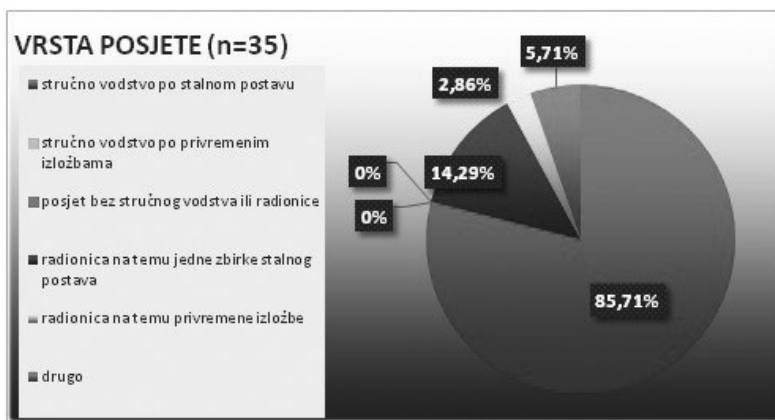
Prva skupina pitanja u anketi sastojala se od općenitih pitanja kako bi se dobile opće informacije o svakoj učeničkoj posjeti. Početno pitanje daje uvid u kojem broju Muzej posjećuju osnovne, a u kojem broju srednje škole. Rezultati su prikazani u Grafikonu 1.

Grafikon 1. Postotak zastupljenosti učenika osnovnih i srednjih škola prema anketnom upitniku

Tijekom jedne tekuće školske godine 68,75% (24)¹³ ispitanika dovodi jednu generaciju samo jednom u Muzej, 28,57% (10) ne dovodi svaku generaciju u posjet Muzeju, a samo jedan ispitanik (2,86%) odgovorio je kako dovodi jednu generaciju više puta godišnje. U periodu od rujna do prosinca, tj. u prvom dijelu školske godine, učenike dovodi 65,71% (23) ispitanika, u drugom periodu od siječnja do ožujka njih 28,57% (10), a u trećem dijelu od travnja do lipnja 5,71% (2).

U Grafikonu br. 2 prikazana je vrsta posjete koju pojedini ispitanici odabiru za svoje učenike.

Grafikon 2. Vrsta posjete Arheološkomu muzeju u Zagrebu

¹³ Iza broja postotka navodi se broj ispitanika.

Ispitanici koji su odgovorili „*stručno vodstvo po stalnom postavu*“ dodatno su trebali odgovoriti na pitanje po kojim zbirkama se održalo stručno vodstvo. Na ovo pitanje moguće je bilo dati više odgovora. Na taj način 41,54%(27) ispitanika izabire Egipatsku zbirku, a potom se opredjeljuju na Pretpovijesnu zbirku 26,15% (17), Antičku zbirku 26,15% (17), Srednjovjekovnu zbirku 3,08% (2) i Numizmatičku zbirku 3,08% (2). Na sljedeće dodatno pitanje „*Smatrate li da je stručno vodstvo pomoglo učenicima lakše usvojiti nastavno gradivo*“ odgovarali su također oni ispitanici koji su za vrstu posjete naveli stručno vodstvo, odnosno njih 30. Potvrдно je odgovorilo 76,67%(23), negativno je odgovorilo 3,33%(1), a odgovor „možda“ dalo je njih 20% (6).

Pet ispitanika na pitanje o vrsti posjete odgovorilo je „*radionica na temu jedne zbirke stalnog postava*“ te s mogućnošću više odgovora izabrali su radionicu *Život neandertalca* (14,29%-1), radionicu *Pišemo i čitamo hijeroglif* (57,14%-4) radionicu *Obrada metala* (14,29%-1) i radionicu *Nakit* (14,29%-1). Također, isto dodatno pitanje „*Smatrate li da je radionica pomogla učenicima lakše usvojiti nastavno gradivo*“ postavljeno je ovim ispitanicima. Pozitivno je odgovorilo 80%(4), negativno je odgovorilo 0%(0), a odgovor „možda“ dalo je njih 20% (1).

Odgovori prve skupine pitanja potvrđuju otprije poznatu činjenicu o najvećem broju posjeta učenika u prvom dijelu školske godine, s naglaskom na učenike osnovne škole. Vjerojatno je tome tako jer u tom periodu učenici petih i prvih razreda upoznaju se s povijesnom znanošću, arheologijom i protokom vremena počevši od pretpovijesnog doba. Velika većina učeničkih grupa u prvom periodu školske godine prolaze kroz Pretpovijesnu i Egipatsku zbirku, dok u drugom i trećem periodu više je zastupljena posjeta Antičkoj i Egipatskoj zbirci. Kako Muzej posjeduje sustavno obrađenu Egipatsku zbirku, ona se vrlo rijetko zaobilazi tijekom učeničke posjete, odnosno gotovo uvijek je obavezna postaja.

Radionica *Pišemo i čitamo hijeroglif* dodatno potvrđuje popularnost Egipatske zbirke. Uz nju, Muzej u ponudi ima još tematskih radionica. Najmanje se održavaju radionice vezane za Antičku zbirku.

Ovom grupom pitanja stječe se dojam kako ispitanici prilagođavaju posjetu Muzeju svojoj predmetnoj nastavi kroz stručno vodstvo i/ili radionicu. Svim ispitanicima bitno je da učenici vide Egipatsku zbirku, a tek potom još jednu ili dvije dodatno. Mogući razlog tome jest što u Muzej dolaze učenici iz cijele Hrvatske te nastavnici žele za njih iskoristiti priliku kako bi mogli upoznati i drevni egipatski svijet, koji nemaju prilike vidjeti u drugim hrvatskim muzejima.

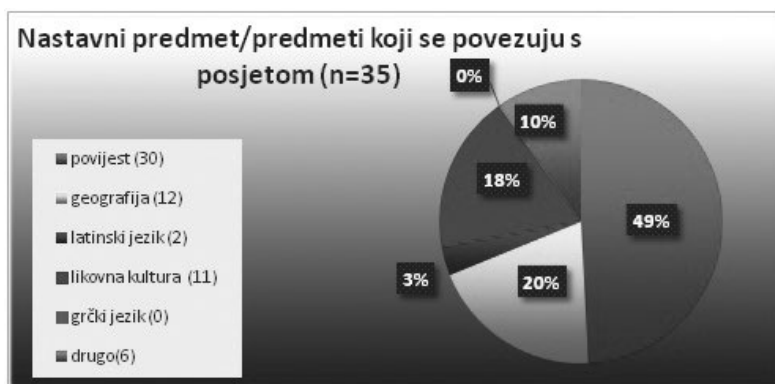
Anketni upitnik nije sadržavao pitanja vezana za posjet nekoj od privremenih izložbi u Muzeju zbog toga što velika većina nastavnika dovodi svoje učenike ciljano upoznati stalni postav Muzeja. Razlog tome jest što stalni postav se može vrlo precizno povezati s nastavnim planom i programom nastave Povijesti te samim time pomaže učenicima u lakšem i boljem razumijevanju naučenog gradiva. Anketno razdoblje trajalo je od 24. veljače do 7. ožujka 2020. Nažalost nije moglo biti duže obzirom na sve više prisutnu situaciju s pandemijom COVID-19 i zatvaranja obrazovnih i

kulturnih institucija, a potom i zbog razornog potresa od 22. ožujka 2020. koji je znatno oštetio zgradu Arheološkog muzeja u Zagrebu.

3.1. Suradnja Arheološkog muzeja u Zagrebu i škola

Nastavnici različitih nastavnih predmeta ili pak učitelji razredne nastave su oni koji dovode svoje učenike iz osnovnih ili srednjih škola.

Grafikon 3. prikazuje koji se nastavni predmeti povezuju s posjetom Arheološkom muzeju u Zagrebu.

Grafikon 3. Nastavni predmeti koji se povezuju s posjetom Arheološkomu muzeju u Zagrebu

Ispitanici su mogli dati više odgovora koji nastavni predmet povezuju s posjetom Muzeju. Neki nastavnici u školi drže nastavu iz dva predmeta (npr. povijest i geografija i sl.) te posjetu mogu povezati s oba predmeta.

Učeničku posjetu Muzeju kao održani nastavni sat smatra 11,43%(4) ispitanika, a kao izvanučioničku nastavu njih 88,57%(31). Ako se izvanučionička nastava shvaća kao jedan oblik nastave, lako se zaključuje kako ispitanici posjetu Muzeju zapravo doživljavaju kao održanu nastavu. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da posjetu Muzeju smatra kao dio ekskurzije ili dao neki drugi odgovor.

Ispitanike se nadalje pita vide li Muzej kao suradnika u kvalitetnoj obradi nastavnog sata. Obzirom na odgovore prethodnog pitanja, nameće se logičan zaključak kako bi svi ispitanici mogli dati potvrdan odgovor. No, ipak na ovo pitanje potvrdno je odgovorilo 80% (28) ispitanika, negativno nije nitko odgovorio, no 20% (7) ih je odgovorilo „možda“.

Na sljedeće pitanje „Pripremate li svojim učenicima radne listiće/zadatke i sl. kako bi ih rješavali tijekom obilaska postava?“ potvrdno odgovara 34,29% (12), negativno 40% (14) te 25,71% (9) odgovora s „ponekad“. Ispitanici koji su potvrdno odgovorili na ovo pitanje, njih 12, dodatno su odgovorili na još dva potpitanja: 1. „Smatrate li da učenici istovremeno mogu kvalitetno prisustvovati stručnom vodstvu i rješavati dane im radne listiće/zadatke?“. Od 12 ispitanika 58,33% (7) odgovorilo je potvrdno, 16,67% (2) negativno, dok je 25% (3) ispitanika odgovorilo „drugo“.

Na drugo potpitanje „Konzultirate li se s muzejskom pedagoginjom oko sadržaja radnih listića/zadataka tijekom njihovog sastavljanja?“ niti jedan ispitanik nije odgovorio potvrdno, 83,33% (10) ih je odgovorilo negativno te 16,67% (2) kako to čini ponekad. Zadnje pitanje ove skupine za sve ispitanike glasilo je: „Ukoliko bi postojali radni listići/zadaci unutar ponude Arheološkog muzeja u Zagrebu, biste li ih koristili tijekom posjeta svojih učenika?“ pri čemu je 71,43% (25) ispitanika potvrdno odgovorilo, 0% negativno, 14,29% (5) „ponekad“, 8,57% (3) kako bi koristili one koje su sastavili u dogovoru s muzejskom pedagoginjom, a 5,71% (2) ispitanika odgovorilo je „drugo“.

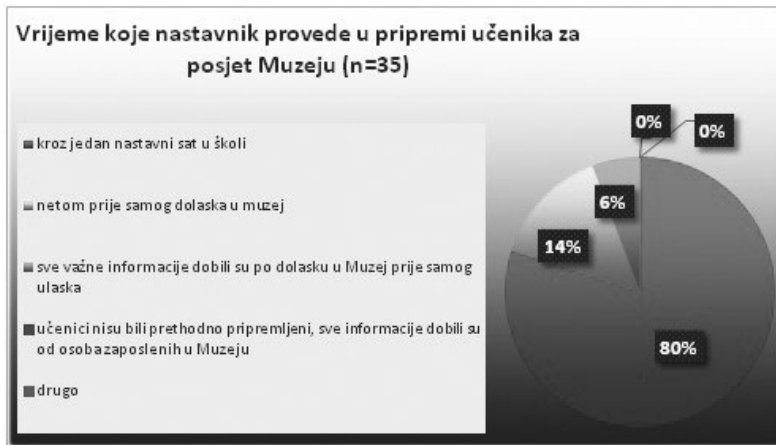
Odgovori druge skupine pitanja nameću dva pomalo suprotna zaključka. Svi ispitanici na neki način shvaćaju posjetu Muzeju kao neki oblik nastave, no ne doživljavaju svi Muzej kao suradnika u kvalitetnoj obradi nastavnog gradiva. Tome je moguće tako jer ispitanici nisu dovoljno dobro upoznati s cjelokupnom kvalitetnom i stručnom edukacijskom ponudom. Također, razlog tome može biti i to što neki ispitanici i dalje smatraju muzej kao instituciju koja se više bavi svojom građom, nego posjetiteljima, što je već poprilično zastarjelo mišljenje i sve više se odbacuje. Nažalost, takvo mišljenje potvrđuje njihov (ne)interes za cjelokupnu muzejsku ponudu.

Nastavnici koji dovode svoje učenike u Muzej s prethodno pripremljenim radnim listićima, a da o tome nisu obavijestili muzejsku pedagoginju pri svojoj najavi, zapravo su učenicima napravili tzv. *Medvjedu uslugu*. Naime, dosadašnje iskustvo autorice rada, koja obavlja posao muzejske pedagoginje u Muzeju od 2010., govori koliko je učenicima teško kvalitetno pratiti stručno vodstvo i rješavati radne listiće. Najčešće se takvo vodstvo pretvori u odgovaranje na pitanja iz radnih listića te se učenici ne mogu koncentrirati na vodiča. Vrlo je porazna činjenica da nastavnici ne vide potrebnim sastavljati radne listiće u dogovoru s muzejskom pedagoginjom. Time, između ostalog, odaju stav prema stručnom osoblju Muzeja. Na primjer, muzejska pedagoginja Arheološkog muzeja u Zagrebu je po struci arheolog i profesor povijesti te ima iste kvalifikacije kao i nastavnik povijesti u školi pri sastavljanju kvalitetnih didaktičkih materijala iz muzejskog okruženja kao pomoć u obradi nastavnog gradiva povijesti. Kada bi nastavnici uvidjeli blagodati takve suradnje, ne bi se događale nezgodne situacije, na primjer poput one gdje nastavnik svojim učenicima pripremi radne zadatke s pitanjima na koja ne mogu pronaći odgovore jer postav izložbe nije tako koncipiran. Naravno, to se ne bi dogodilo da se nastavnik prethodno konzultirao s muzejskom pedagoginjom i tako dobio informacije o sadržaju izložbe.

3.2. Priprema posjeta i evaluacija

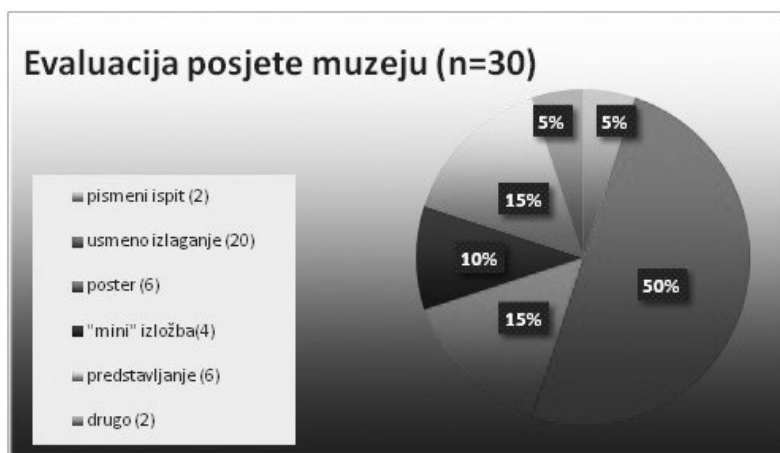
Treća skupina pitanja odnosi se na pripremu učenika za posjet Muzeju te njihovu evaluaciju nakon posjete. U Arheološkom muzeju u Zagrebu održavaju se brojna popularna predavanja različite tematike te je ispitanicima bilo postavljeno pitanje smatraju li da bi takva predavanja bila korisna i njihovim učenicima. Od 35 ispitanika,

62,86% (22) odgovorilo je pozitivno, 2,86% (1) negativno te 34,29% (12) „možda“. Tijekom desetogodišnjeg radnog iskustva autorica je primijetila kako nastavnici ne posvećuju dovoljno vremena za pripremu učenika posjetu Muzeju. To potvrđuju izjave učenika po samom dolasku kada ne znaju u kojem se muzeju nalaze, a posebno iz njihova pitanja je li sve pravo/originalno. Upravo je to pokazatelj da nastavnik nije objasnio svojim učenicima kakva je muzej ustanova, čemu služi, kako se ponašati u muzeju, što je dozvoljeno ili nije dozvoljeno, što će vidjeti u muzeju i na što sve mogu obratiti pozornost. No, unatoč iskustvu, Grafikon br. 4 pokazuje odgovore na pitanje „Koliko ste vremena proveli pripremajući učenike za posjet Arheološkom muzeju u Zagrebu?“.

Grafikon 4. Prikaz koliko vremena nastavnik provede u pripremi učenika posjetu Arheološkome muzeju u Zagrebu.

Sljedeće pitanje „Smatrate li važnim adekvatno pripremiti učenike za posjet Muzeju, kao i ostalim kulturnim institucijama, kako bi lakše pratili vodstvo, pripremili svoja pitanja za vodiča te naučili ih o načinu ophođenja unutar neke kulturne institucije?“ nadovezuje se na prethodno te 91,43% (32) ispitanika na njega odgovara pozitivno, 2,86% (1) negativno i 5,71% (2) „možda“. Pritom evaluaciju posjeta svojih učenika Muzeju radi 85,71% (30) ispitanika, dok ih 14,29% (5) ne radi uopće. Na koji način 85,71% ispitanika radi evaluaciju, prikazano je u Grafikonu 5., na što je bilo moguće dati više odgovora.

Grafikon 5. Način na koji ispitanici rade evaluaciju posjete Arheološkome muzeju u Zagrebu

Unazad nekoliko godina u hrvatskim školama važna je inkluzija učenika s poteškoćama ili posebnim potrebama. Takvi učenici često imaju svog asistenta u nastavi, koji dolazi s njim i u Muzej. Vrlo je važno znati postoji li u grupi učenik koji je disleksičan, disgrafičan, ima neku tjelesnu poteškoću, dijagnozu ADHD-a, teškoću u razvoju i sl. Na taj način vodič se može bolje pripremiti kako bi svakom učeniku vodstvo bilo dovoljno razumljivo i interesantno. Također, može pripremiti i svoj nastup prema individualnom učeniku pritom ne zanemarujući ostatak skupine. Ispitanicima je postavljeno pitanje, s mogućnošću davanja više odgovora, smatraju li tijekom najave posjeta važnim naglasiti ukoliko postoje učenici s određenim poteškoćama. Odgovor „*da, na taj način vodič se unaprijed pripremi i prilagodi svoje vodstvo*“ dalo je 68,42% (26) ispitanika, dok odgovor „*da, na taj način dobijem odgovor koliko je institucija prilagođena osobama s posebnim potrebama*“ dalo je njih 26,32% (10). Uz to, niti jedan ispitanik nije dao odgovor „*ne, smatram da to nije važno*“, no 2,63% (1) ih je odgovorilo „*ponekad*“.

Zadnje pitanje ovog upitnika bilo je opcionalno, odnosno postojala je mogućnost da svaki ispitanik po svojoj želji napiše kratki osvrt, mišljenje, pohvalu, kritiku, prijedlog i slično. Odgovor nije bio obavezan, kao što su bili svi prethodni, te je odgovorilo 22 ispitanika od njih 35, odnosno 62,85%. Odgovori su bili raznovrsni, no većini je zajednički bio osvrt na stručnom vodstvu. Ispitanici su izrazili nezadovoljstvo što Muzej često mijenja vodiče te im je na taj način svaka posjeta neizvjesna. Uz to, smatraju da nemaju svi vodiči određene pedagoške kompetencije te da ne vode po istim principima. Ovakve i slične odgovore možemo razumjeti na dva načina.

Prvi, subjektivan način, gdje svaki ispitanik doživljava posjetu Muzeju individualno, te posjeta može i ne mora ispuniti njegova očekivanja. Važno je naglasiti kako zaposlenici Muzeja nisu upoznati s nastavnikovim očekivanjima te jesu li ona visoka, srednja ili pak niska. Vjerojatno ta očekivanja nisu uvijek ista obzirom i na grupu učenika koju dovodi. Učenici iste dobne skupine ne moraju biti potkovani istom

razinom znanja, stoga ista radionica i/ili vodstvo ne mogu na isti način odjeknuti kod svih učenika. Primjerice, nešto što je učenicima petih razreda teško svladati, učenici nižih razreda svladavaju lakše, a i obratno.

Drugi, objektivniji način, može biti taj što nastavnici nisu upoznati s unutarnjom strukturom poslovanja Muzeja pa tako niti s njegovom raspodjelom rada. Zbog brojnih grupnih posjeta, muzejska pedagoginja ne može obuhvatiti sva stručna vodstva i radionice te se mora osloniti na vanjske suradnike, studente arheologije, povijesti, povijesti umjetnosti i ostalih srodnih studija. Kustosi Muzeja ne vode učeničke posjete iz više razloga. Oni svakako jesu stručni u svojem području, no vrlo mali broj kustosa ima neki oblik nastavničkog zvanja, odnosno položene pedagoške kolegije na studiju. Samim time učenicima stručno vodstvo kustosa može biti vrlo suhoparno. Nemaju niti svi vanjski suradnici razvijene pedagoške kompetencije, nisu svi isto otvoreni prema publici te ne posjeduju istu razinu znanja. No, svi oni, redovni su studenti koji prolaze raznovrsne edukacije te time stječu potrebne kompetencije. Ponekad zbog toga trebaju proći vrijeme prilagodbe, što se najbolje odrađuje uz grupu posjetitelja. Idealno bi bilo kada bi Muzej imao stalnu vodičku službu, čemu se može nadati u budućnosti.

4. Zaključak

Arheološki muzej u Zagrebu izuzetno je povoljno mjesto održavanja nastave povijesti, posebno za učenike petih i prvih razreda. Stalni postav Muzeja kronološki je postavljen, kao i nastavno gradivo povijesti. Parafrazirajući rečenicu iz članka Pejić-Papak et al. kako uključivanjem nastave u kulturne aktivnosti Muzeja, učenici stječu nova znanja, razvijaju svoja umijeća i sposobnosti unutar svog slobodnog vremena, što zapravo predstavlja kvalitetu ljudskog življenja,¹⁴ zaključujemo da je zapravo vrlo korisno i poželjno da učenici posjete Arheološki muzej u Zagrebu barem jednom u školskoj godini.

Posjet muzeju zahtjeva temeljitu pripremu i organizaciju nastavnika, koji mora pažljivo i temeljito definirati koje muzejske zbirke želi da učenici vide, kroz koje će dodatne aktivnosti učenici stjecati novo praktično ili teoretsko znanje, na koji način želi da učenici uče o prošlosti te koje nastavne ciljeve želi posebno istaknuti prilikom posjeta Muzeju.¹⁵ Takva priprema i organizacija nastavnika još je bolja ako je u suradnji s muzejskom pedagoginjom koja može ponuditi izbor dodatnih aktivnosti uz pojedinu zbirku ili privremenu izložbu kao i savjete na koji način se s učenicima može raditi pomoću arheoloških materijalnih izvora.

Uz sve navedeno, vrlo je važan suradnički rad nastavnika i muzejskog pedagoga na svim razinama kako bi svaki posjet bio kvalitetno odrađen i imao pozitivan

14 P. Pejić Papak; S. Vidulin-Orbanić; A. Rončević, „Uloga organiziranih aktivnosti u kulturnom životu učenika.“ *Život i škola* LVIII (2012.)28: 188.-202.

15 N. Mihelčić, „Kako su Rimljani ostavili svoje tragove u Dolenjskoj: povezivanje škole i muzeja“ *Povijest u nastavi* XV (2017.)28: 53.-62.

učinak kod svakog učenika. Zbog toga je važno da i nastavnik prihvati Muzej kao obrazovnu instituciju i mjesto koje će mu dodatno olakšati njegov nastavnički rad. Potrebno je još puno raditi na suradnji i komunikaciji škola - muzej ili muzej - škola, no vide se pomaci na bolje koje treba njegovati. Provedeno istraživanje vrijedan je iskorak unutar muzejske struke načinjen kako bi se sagledale mogućnosti stvaranja vodičke službe, te kako bi nastavnici dobili uvid što im je sve omogućeno suradnjom s muzejom. Ovo potvrđuje i proizvoljan odgovor jednog nastavnika: „...hvala vam na dosadašnjoj suradnji i na anketi. Do sada sam sâm unaprijed posjećivao muzej kako bih mogao pripremiti nastavne listiće za učenike, a sada sam kroz anketu osvijestio da je moguća suradnja s muzejskom pedagoginjom.“

Opisani anketni upitnik predstavlja početak istraživanja suradnje osnovnih i srednjih škola s Arheološkim muzejom u Zagrebu. Ovakvo istraživanje svakako će se još dodatno proširiti i produbiti i na privremene izložbe, kao i na nove dijelove stalnog postava. Samim time moći će se dobiti kvalitetna usporedba razmišljanja nastavnika o muzejskim edukacijskim sadržajima. Već ovo prvo istraživanje dalo je nekoliko važnih gore navedenih odgovora i smjernica. Obzirom na trenutnu situaciju u kojoj se Muzej nalazi u obnovi od razornog potresa, trenutni edukacijski rad više je pozicioniran u virtualnom svijetu. No, daljnja ovakva istraživanja svakako se planiraju već po otvaranju Muzeja javnosti, napose školskoj publici.

LITERATURA:

- Keding-Olofsson, Ulla. „Preface“, u: *Museum Education* eds. Tage Høyer Hansen; Karl-Erik Andersen; Poul Vestergaard. Brønshøj/Copenhagen: Danish ICOM/CECA, 1982.
- Mihelčić, Natalija. „Kako su Rimljani ostavili svoje tragove u Dolenjskoj: povezivanje škole i muzeja.“ *Povijest u nastavi* XV, br. 1 (28) (2017): 53.-62.
- Odluka o donošenju kurikulumu za nastavni predmet Povijesti za osnovne škole i gimnazija u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 27/2019, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html.
- Papdimitriou, Paraskevi-Athanasia. *Educational Programs in Archaeological Museums*. (MA Thesis, University of Leiden, Faculty of Archaeology, 2012.)
- Pejić Papak, Petra, Sabina Vidulin-Orbanić i Anita Rončević. „Uloga organiziranih aktivnosti u kulturnom životu učenika.“ *Život i škola* LVIII, br. 28 (2012): 188.-202.

SUMMARY

Teaching history at the Archaeological Museum in Zagreb

The paper gives an overview of how the new history teaching curriculum includes visiting the Archaeological Museum in Zagreb by means of guided tours, workshops and lectures. As the curriculum prescribes visits to heritage institutions such as museums, the question is whether such visits could be seen as field classes and out-of-the classroom teaching. To what extent do history teachers see the benefits of visiting the Archeological Museum in Zagreb for their pupils? Based on the questionnaires conducted with history teachers, this paper will offer several solutions to these and similar questions.

Key words: history teaching, curriculum, out-of-the classroom teaching, museum and school cooperation